

УДК 338.26

Христина ДАНИЛКІВ

ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Здійснено оцінку рівня розвитку малого підприємництва у регіонах України із застосуванням економіко-математичного моделювання, зокрема методу кластерного аналізу. На підставі опрацьованих статистичних даних розраховано регіональний індекс розвитку малого підприємництва, з використанням якого згруповано області України з подібними характеристиками в окремі кластери. Встановлено найсприятливіші для розвитку малого підприємництва регіони України і з'ясовано, які форми та види економічної діяльності найбільше адаптовані на конкретній території.

Ключові слова: *мале підприємництво, кластерний аналіз, Евклідова відстань, відстань Чебишева, степенева відстань, індекс розвитку малого підприємництва, кластери.*

Кристина ДАНЫЛКИВ

Оценивание регионального развития малого предпринимательства в Украине

Проведено оцінку рівня розвитку малого підприємництва в регіонах України з використанням економіко-математичного моделювання, в частині методу кластерного аналізу. На основі оброблених статистичних даних розраховано регіональний індекс розвитку малого підприємництва, з допомогою якого сгруповані області України з подібними характеристиками в окремі кластери. Встановлено найбільш сприятливі регіони України для розвитку малого підприємництва, а також форми і види економічної діяльності, які найбільш цілеспрямовані на конкретній території.

Ключевые слова: *малое предпринимательство, кластерный анализ, Эвклидовое расстояние, расстояние Чебышева, степенное расстояние, индекс развития малого предпринимательства, кластеры.*

Krystina DANYLKIV

Evaluation of regional development of small business in Ukraine

Introduction. *By the basic condition of achievement of of long duration, positive rates of the economy growing of both economy of country on the whole and region in particular, there is active entrepreneurial activity which is accompanied an effective innovative management. Development of small enterprise in regions is an especially pressing question an adequate decision of which is the mortgage of the economy growing of Ukraine.*

Purpose. *The article is dedicated the questions of evaluation of level of development of small enterprise in the regions of Ukraine.*

Methods. *On the basis of the use of economic and mathematical design – method of cluster analysis, the regional index of development of small enterprise, by which the areas of Ukraine are grouped with similar descriptions in separate clusters, is expected. And also, it is set, what regions of Ukraine are most favorable for development of small enterprise, and what his forms and types of economic activity are expedient on concrete territory and on what problems, foremost, it is needed to pay attention.*

Results. *Conception of design of functioning of small enterprise is presented in the conditions of vagueness of market environment and development of small enterprise in the regions of Ukraine with the purpose of increase of efficiency of management development of small business by the public and local organs of power.*

Conclusion. *The conducted research enabled to formulate conclusions in relation to development of small enterprise in regions Ukraine. Theoretical positions and conclusions of work can be used for a ground and realization of decisions in relation to state support of development of small enterprise in the conditions of modernization of economy of Ukraine, forming and realization of effective and flexible regional policy, and also is a contribution to subsequent scientific development of this theme.*

Keywords: *small enterprise, regions (areas) of Ukraine, cluster analysis, Evklidova distance, distance of Chebisheva, distance of degree, index of development of small enterprise, clusters.*

JEL Classification: M21.

Постановка проблеми. Формування конкурентоспроможної соціально спрямованої економіки з розвиненим приватним сектором і його важливою складовою – підприємництвом є стратегічним курсом економічної політики України. Хоча основні тенденції у світовій економіці будь-якої розвиненої держави визначають великі підприємства, а наявність великого капіталу пріоритетно впливає на рівень науково-технічного потенціалу й виробничих потужностей, не менш важливою складовою розвиненої ринкової системи є малий бізнес, що становить найбільш гнучку, динамічну і масову форму організації малих підприємницьких структур. В умовах глобалізації та інтеграційних процесів, крізь призму необхідних радикальних ринкових перетворень і реалізації стратегії економічного зростання в Україні, актуальним питанням сьогодення є становлення та розвиток малого підприємництва.

Саме цей сектор економіки стимулює конкуренцію, сприяє послабленню монополізму, впливає на структуру економіки та на якісну характеристику валового внутрішнього продукту, розширює сферу свободи ринкового вибору, характеризується раціональними формами управління, забезпечує більш швидку реалізацію інновацій. Малі підприємницькі структури роблять значний внесок у вирішення проблем трансформаційного, виробничо-економічного, фінансово-економічного і соціально-психологічного характеру у вигляді: формування середнього класу в суспільстві; задоволення індивідуалізованого попиту; допомоги великому бізнесу; розширення бази оподаткування (наповнення бюджетів всіх рівнів); залучення приватного капіталу та зовнішніх інвестицій; суттєвого зменшення безробіття; створення джерел доходів для населення; запобігання небажаним

соціальним наслідкам ринкових трансформацій економіки.

Проте нестабільна суспільно-політична й економічна ситуація в країні, недосконалість податкової та банківської систем, неоднозначність трактування законодавчої бази з питань підприємництва створюють чимало перешкод для діяльності малих бізнесових структур. Оскільки ефективний розвиток і функціонування малого підприємництва є запорукою успішних ринкових перетворень та створення активного середнього класу в державі, то виникає необхідність ґрунтовного дослідження стану малого підприємництва в Україні загалом та у розрізі регіонів зокрема, з'ясування потреб кожної області в дрібних бізнесових структурах (скільки і в яких сферах діяльності їх потрібно для забезпечення населення відповідними товарами і послугами, а також робочими місцями) та порівнянні цих потреб з фактичним станом розвитку підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене нами дослідження базується на узагальненні результатів наукових розробок щодо проблем діяльності економічних суб'єктів, які функціонують на різних рівнях економіки в сучасних умовах. Варто відмітити наукові праці, присвячені дослідженням розвитку малого підприємництва на регіональному рівні з використанням методів багатовимірної статистики, зокрема З. С. Варналія [1; 2], П. В. Ворони [3], В. С. Домбровського [4], М. І. Крупки [6], С. К. Реверчука [6; 7], А. М. Стельмашука [9], О. В. Стефанишин [10] та П. С. Харіва [12]. Окремі питання, пов'язані зі статистичними дослідженнями рівня та тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні та в окремих її регіонах, є ще недостатньо вивченими, а теоретичні та методологічні аспекти проведення таких досліджень потребують подальшого розвитку й удосконалення.

Метою статті є оцінка розвитку малого підприємництва України в розрізі регіонів. Ґрунтовний аналіз цього питання дасть змогу зрозуміти, які регіони України є найбільш сприятливими для розвитку малого підприємництва, які форми і види економічної діяльності доцільні на конкретній території і на які проблеми, перш за все, потрібно звернути увагу.

Виклад основного матеріалу. Мале підприємництво відіграє одну з провідних ролей у розвитку приватного сектору і поступово стає важливим чинником економічного зростання, створення нових робочих місць, підвищення зайнятості населення та зміцнення економіки регіонів.

Мале підприємництво – суттєва складова і масова суб'єктна база цивілізованого ринкового господарства, невід'ємний елемент адекватного йому конкурентного механізму. Воно надає ринковій економіці певну гнучкість, мобілізує великі фінансові та виробничі ресурси населення, акумулює в собі потужний антимонопольний потенціал, служить фактором вирішення соціальних завдань.

Економічні реформи, що здійснюються в Україні, є умовою становлення та розвитку малого підприємництва як необхідної складової формування ринкових відносин у державі. Особливої актуальності ці питання набувають у зв'язку з розширенням економічної самостійності регіонів, тому що реалізація регіональних інтересів безпосередньо пов'язана з територіальним господарюванням і розвитком малих підприємницьких структур.

Інструментом для дослідження стану малого підприємництва у регіональному розрізі обрано кластерний аналіз. Цей метод є багатовимірною статистичною процедурою, яка дає змогу розглядати досить великий обсяг інформації та різко скорочувати й стискати великі масиви соціально-

економічних даних, роблячи їх компактними і наочними.

Фактично, кластерний аналіз є набором різноманітних алгоритмів класифікації багатовимірних спостережень чи об'єктів, які базуються на визначенні поняття відстані між досліджуваними об'єктами з наступним виділенням у них подібних груп [10]. Тому важливим кроком при проведенні наданого аналізу є підбір правильного методу для обрахунку відстаней між досліджуваними об'єктами. Розглянемо окремі, найчастіше вживані з вказаних методів.

Евклідова відстань (Euclidian distances) – це найуживаніша у багатомірному просторі геометрична міра відстані між об'єктами. Своєю квадратичною формою відповідає класичним статистичним конструкціям і як критерій віднесення елементів сукупності до того чи іншого кластера розраховується за формулою (1):

$$\text{dist}(x, y) = \sqrt{\sum_i (x_i - y_i)^2}, \quad (1)$$

де x_i та y_i – значення i -ої змінної першого і другого спостереження, а n – кількість змінних.

Відстань Чебишева (Chebychev distance metric) використовується тоді, коли хочуть позначити два об'єкти як різні, якщо вони відрізняються якимось одним виміром (однією координатою). Формула має такий вигляд:

$$\text{dist}(x, y) = \max |x_i - y_i| \quad (2)$$

Інколи бажано прогресивно збільшувати або зменшувати вагу, що відноситься до розмірності, для якої відповідні об'єкти значно відрізняються. Це може бути досягнуто з використанням степеневі відстані (Power distance), котра обчислюється таким чином:

$$\text{dist}(x, y) = \left(\sum_i |x_i - y_i|^p \right)^{\frac{1}{r}}, \quad (3)$$

де r і p – параметри, що визначаються користувачем. Зазначимо, що параметр p відповідальний за поступовий вимір відстаней за окремими координатами, а параметр r – за прогресивне виваження великих відстаней між об'єктами. Якщо обидва параметри дорівнюють двом ($p = r = 2$), ця відстань збігається з відстанню Евкліда.

Для оцінки розвитку малого підприємництва України враховано його багатогранну структуру, а також специфіку кожної з його складових характеристик за регіонами країни. Дані, отримані з довідників Державної статистичної служби України за 2012 р. [5; 8; 11], були занесені у таблицю (табл. 1) і послужили основою для проведення обчислень.

Оскільки всі галузеві складові малого підприємства України мають різні одиниці вимірювання, ми їх стандартизуємо, нормалізувавши за середнім квадратичним відхиленням, тобто за формулою (4):

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j}, \quad (4)$$

$$\text{де: } \bar{x}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m x_{ij};$$

$$S_j = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)^2} = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m x_{ij}^2 - \bar{x}_j^2}$$

$i = 1, 2, \dots, m$ – номер спостереження (об'єкта); $m = 27$ – кількість регіонів (адміністративних одиниць) України; $j = 1, 2, \dots, n$ – номер показника (фактора); $n = 15$ – кількість досліджуваних показників; X_{ij} ($i = 1, m$; $j = 1, n$) – значення j -го показника для i -го об'єкта; \bar{x}_j ($j = 1, n$) – середнє арифметичне та середньоквадратичне відхилення початкових показників для j -ої ознаки; z_{ji} ($i = 1, m$; $j = 1, n$) – нормоване значення j -го показника для i -го об'єкта.

Внаслідок стандартизації показників отримаємо матрицю розміром $m \times n$ нормованих значень спостережень. Тоді кожен ре-

Таблиця 1

Вихідні дані для проведення кластерного аналізу стану розвитку малого підприємництва у розрізі регіонів України

Регіони України	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9	x_{10}	x_{11}	x_{12}	x_{13}	x_{14}	x_{15}
АР Крим	13230	59	78,7	74,8	16703,6	1018,9	1453,2	1770,6	8552,2	367,5	1269,5	116,9	1720,5	33,4	116,9
Вінницька	8147	44	54,8	52,2	13386	2690,6	1606,3	589,0	6974,1	80,3	468,5	93,7	736,2	13,4	40,2
Волинська	4816	42	33,4	31,6	7191,7	496,2	1014,0	460,3	4041,7	86,3	366,8	28,8	640,1	7,2	14,4
Дніпропетровська	25691	63	148	141	56446,6	3273,9	6547,8	3217,5	35222,7	225,8	1862,7	620,9	4910,9	56,5	169,3
Донецька	26170	54	160,9	154	55044,9	1871,5	6605,4	4183,4	33907,7	385,3	1926,6	440,4	4954,0	55,0	275,2
Житомирська	5769	42	43,8	41,8	7787,7	669,7	1339,5	389,4	4236,5	38,9	327,1	7,8	630,8	15,6	23,4
Закарпатська	5322	42	31,4	28,7	5467,8	196,8	743,6	366,3	3094,8	98,4	404,6	27,3	464,8	10,9	21,9
Запорізька	13553	71	81,1	76,2	21236,3	2229,8	2760,7	1295,4	12295,8	212,4	807,0	254,8	1146,8	21,2	85,0
Ів.-Франківська	7352	52	38,2	35,8	7916,5	435,4	1092,5	918,3	4148,3	71,3	269,2	118,8	712,5	15,8	39,6
Київська	16394	78	100,2	95,6	37440,9	3369,7	5541,3	2883,0	19169,7	224,7	1759,7	187,2	3819,0	37,4	112,3
Кіровоградська	6617	59	40,6	37,2	12243,5	3795,5	1175,4	759,1	5607,5	49,0	355,1	24,5	391,8	12,2	12,2
Луганська	9978	42	63,9	61,2	17433,5	1202,9	2336,1	1080,9	10477,5	87,2	662,5	69,7	1359,8	17,4	52,3
Львівська	16368	59	109,2	104,7	25389,6	1142,5	3453,0	2031,2	14294,3	330,1	1244,1	177,7	2310,5	50,8	127,0
Миколаївська	9802	64	49,8	45,1	13547	2492,7	1043,1	1070,2	7152,8	81,3	663,8	40,6	826,4	13,6	27,1
Одеська	23641	81	120,5	114,1	38767,2	2713,7	3217,7	3256,4	20081,4	387,7	4148,1	426,4	3915,5	38,8	116,3
Полтавська	9108	57	56,8	53,9	16857,3	2107,2	1921,7	1298,0	9153,5	84,3	758,6	202,3	1196,9	16,9	33,7
Рівненська	4604	38	33,1	31,7	6609,2	436,2	885,6	740,2	3588,8	52,9	323,9	19,8	502,3	6,6	26,4
Сумська	5025	41	37,2	35,6	8046,5	1102,4	1038,0	563,3	4473,9	72,4	177,0	32,2	482,8	0,0	24,1
Тернопільська	4497	41	30,1	28,6	5978,9	1273,5	956,6	209,3	2648,7	35,9	287,0	41,9	436,5	6,0	23,9
Харківська	23693	80	132,1	127	43841,3	2937,4	6970,8	2455,1	24551,1	263,1	1052,2	482,3	4603,3	43,8	175,4
Херсонська	7298	56	40,9	37,8	10992,4	1989,6	1044,3	472,7	6331,6	98,9	428,7	55,0	439,7	11,0	44,0
Хмельницька	6167	44	42,9	40,5	8472,7	1330,2	1109,9	652,4	4278,7	67,8	347,4	25,4	576,1	8,5	33,9
Черкаська	6646	49	45,3	43	13381,2	2609,3	1726,2	816,3	6530,0	66,9	535,3	120,4	802,9	13,4	53,5
Чернівецька	3793	38	25,1	23,8	4319,3	393,1	604,7	306,7	2349,7	47,5	207,3	25,9	315,3	8,6	21,6
Чернігівська	5455	44	38,6	37,2	7693,9	1131,0	854,0	330,8	4023,9	84,6	515,5	46,2	615,5	7,7	15,4
м. Київ	71201	270	396,6	380,9	205577,7	616,7	16857,4	13568,1	112451,0	1439,0	9867,7	9456,6	37620,7	411,2	822,3
м. Севастополь	3711	74	18,1	17,6	4880,2	4,9	566,1	439,2	2869,6	58,6	395,3	48,8	356,3	9,8	48,8

Джерело: [5; 8; 11].

Примітка: x_1 – кількість діючих малих підприємств у регіонах України; x_2 – кількість діючих малих підприємств на 10 тис. населення; x_3 – кількість зайнятих працівників малих підприємств за регіонами; x_4 – кількість найманих працівників малих підприємств за регіонами; x_5 – обсяги реалізованої підприємствами продукції (робіт, послуг) за регіонами (млн. грн.); x_6 – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві (млн. грн.); x_7 – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих у промисловості (млн. грн.); x_8 – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих у будівництві (млн. грн.); x_9 – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих у торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (млн. грн.); x_{10} – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих у готельному та ресторанному бізнесі (млн. грн.); x_{11} – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих у транспорті та зв'язку (млн. грн.); x_{12} – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих у фінансовій діяльності (млн. грн.); x_{13} – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих в операціях з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям (млн. грн.); x_{14} – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих в освіті (млн. грн.); x_{15} – обсяги реалізованої продукції малих підприємств регіону, зайнятих в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги (млн. грн.).

гіон можна інтерпретувати як деяку точку P_i в n -вимірному векторному просторі, координатами якої є величини z_{ij} , $j = 1, 2, \dots, n$ (табл. 2).

Далі визначаємо координати точки $P_0 = (i_{01}, i_{02}, \dots, i_{0n})$, яку називають еталоном (найбільше значення за кожною з ознак, коли ця

ознака є стимулятором, і найменше значення, коли ознака є дестимулятором) та знаходимо відстань від точки P_i до точки P_0 за формулою (5):

$$d_{i0} = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n (z_{ij} - z_{0j})^2} \quad (5)$$

Нормоване значення j -го показника для i -го об'єкта

Регіони України	$z_{ji} (i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n})$															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
АР Крим	0,04	-0,08	0,04	0,04	-0,21	-0,56	-0,39	0,02	-0,25	0,66	0,06	-0,21	-0,16	-0,02	0,14	
Вінницька	-0,34	-0,43	-0,29	-0,28	-0,30	1,01	-0,34	-0,44	-0,32	-0,40	-0,37	-0,22	-0,30	-0,29	-0,35	
Волинська	-0,59	-0,48	-0,58	-0,57	-0,46	-1,05	-0,52	-0,49	-0,46	-0,38	-0,42	-0,26	-0,31	-0,37	-0,52	
Дніпропетровська	0,97	0,01	0,98	0,97	0,82	1,56	1,13	0,59	1,01	0,14	0,37	0,07	0,30	0,29	0,48	
Донецька	1,00	-0,20	1,15	1,15	0,78	0,24	1,14	0,97	0,94	0,73	0,40	-0,03	0,30	0,27	1,16	
Житомирська	-0,52	-0,48	-0,44	-0,43	-0,45	-0,88	-0,42	-0,52	-0,45	-0,56	-0,44	-0,27	-0,32	-0,26	-0,46	
Закарпатська	-0,55	-0,48	-0,60	-0,61	-0,51	-1,33	-0,60	-0,53	-0,50	-0,34	-0,40	-0,26	-0,34	-0,32	-0,47	
Запорізька	0,06	0,20	0,07	0,06	-0,10	0,58	0,00	-0,16	-0,07	0,09	-0,19	-0,13	-0,24	-0,18	-0,06	
Ів.-Франківська	-0,40	-0,24	-0,51	-0,51	-0,44	-1,10	-0,50	-0,31	-0,45	-0,44	-0,47	-0,21	-0,30	-0,25	-0,35	
Київська	0,27	0,37	0,33	0,33	0,33	1,65	0,83	0,46	0,25	0,13	0,31	-0,17	0,14	0,03	0,11	
Кіровоградська	-0,46	-0,08	-0,48	-0,49	-0,33	2,05	-0,47	-0,37	-0,38	-0,52	-0,43	-0,26	-0,35	-0,30	-0,53	
Луганська	-0,21	-0,48	-0,16	-0,16	-0,19	-0,38	-0,13	-0,25	-0,16	-0,38	-0,27	-0,24	-0,21	-0,23	-0,27	
Львівська	0,27	-0,08	0,45	0,46	0,01	-0,44	0,21	0,13	0,02	0,52	0,04	-0,18	-0,07	0,21	0,21	
Миколаївська	-0,22	0,04	-0,35	-0,38	-0,30	0,83	-0,51	-0,25	-0,31	-0,40	-0,26	-0,25	-0,29	-0,28	-0,43	
Одеська	0,81	0,44	0,60	0,59	0,36	1,03	0,14	0,61	0,29	0,74	1,58	-0,04	0,16	0,05	0,14	
Полтавська	-0,27	-0,13	-0,26	-0,26	-0,21	0,46	-0,25	-0,16	-0,22	-0,39	-0,21	-0,16	-0,23	-0,24	-0,39	
Рівненська	-0,61	-0,57	-0,58	-0,57	-0,48	-1,10	-0,56	-0,38	-0,48	-0,50	-0,44	-0,27	-0,33	-0,38	-0,44	
Сумська	-0,58	-0,50	-0,53	-0,52	-0,44	-0,48	-0,51	-0,45	-0,44	-0,43	-0,52	-0,26	-0,34	-0,46	-0,45	
Тернопільська	-0,62	-0,50	-0,62	-0,62	-0,49	-0,32	-0,54	-0,59	-0,52	-0,57	-0,46	-0,25	-0,34	-0,38	-0,46	
Харківська	0,82	0,41	0,76	0,77	0,49	1,24	1,25	0,29	0,50	0,28	-0,06	0,00	0,25	0,12	0,52	
Херсонська	-0,41	-0,15	-0,47	-0,49	-0,36	0,35	-0,51	-0,48	-0,35	-0,33	-0,39	-0,25	-0,34	-0,32	-0,33	
Хмельницька	-0,49	-0,43	-0,45	-0,45	-0,43	-0,26	-0,49	-0,41	-0,45	-0,45	-0,43	-0,26	-0,32	-0,35	-0,39	
Черкаська	-0,46	-0,31	-0,42	-0,41	-0,30	0,93	-0,31	-0,35	-0,34	-0,45	-0,33	-0,21	-0,29	-0,29	-0,26	
Чернівецька	-0,67	-0,57	-0,69	-0,68	-0,54	-1,14	-0,64	-0,55	-0,54	-0,52	-0,51	-0,26	-0,36	-0,35	-0,47	
Чернігівська	-0,54	-0,43	-0,51	-0,49	-0,45	-0,45	-0,57	-0,54	-0,46	-0,39	-0,34	-0,25	-0,32	-0,36	-0,51	
м. Київ	4,37	4,85	4,34	4,35	4,70	-0,93	4,20	4,65	4,63	4,64	4,60	5,08	4,98	4,99	4,68	
м. Севастополь	-0,67	0,27	-0,78	-0,77	-0,52	-1,51	-0,65	-0,50	-0,51	-0,48	-0,41	-0,25	-0,35	-0,33	-0,30	

Примітка: розраховано автором.

Унаслідок обчислень знайдено таку ідеальну точку:

$P_0 = (4,37; 4,85; 4,34; 4,35; 4,70; 2,05; 4,20; 4,65; 4,63; 4,64; 4,60; 5,08; 4,98; 4,99; 4,68; 4,92; 4,86)$

Розрахунок функції переваги індексу малого підприємства i -го регіону $f(x_i)$ проведено за такою формулою (6):

$$f(x_i) = 1 - \frac{d_{i0}}{d_0}, \quad (6)$$

де $d_0 = \bar{d} + aS_d$, $\bar{d} = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m d_{j0}$,

$$S_d = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (d_{i0} - \bar{d})^2}$$

d_{i0} – відстань від точки P_i до точки P_0 , а a – деяке додатне число, яке вибирають так, щоб усі значення функції $f(x_i)$ знаходилися між нулем і одиницею (в цих обчисленнях $a=3$). Згідно з цією моделлю обчислення функції переваги (індекс розвитку малого підприємства в ідеалі дорівнює 1), чим значення для функції переваги $f(x_i)$ i -го регіону ближче до 1, тим індекс розвитку малого підприємства в його межах є вищим. Отримані

ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

значення індексу розвитку малого підприємництва України подано в табл. 3.

Діаграма, що підтверджує значну диференціацію значень індексу розвитку малого підприємництва України в розрізі регіонів і наявність груп областей (кластерів) за значенням індексу (з високим, середнім і низьким індексом розвитку малого підприємництва), зображена на рис. 1.

Дані табл. 3 та рис. 1 свідчать про те, що серед усіх областей України найвище

значення індексу розвитку малого підприємництва спостерігається у м. Києві, Донецькій, Дніпропетровській, Одеській, Харківській та Львівській областях. Найнижчі показники у Чернівецькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Сумській, Рівненській, Тернопільській областях та у м. Севастополі. Середній – в усіх інших регіонах (АР Крим, Вінницька, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтав-

Таблиця 3

Показники оцінки розвитку малого підприємництва України в розрізі регіонів

Регіони України	Відстань до ідеальної точки d_{i0}	Значення індексу розвитку малого підприємництва $f(x_i)$
АР Крим	4,91	0,35
Вінницька	5,18	0,31
Волинська	5,37	0,29
Дніпропетровська	4,27	0,43
Донецька	4,19	0,45
Житомирська	5,33	0,29
Закарпатська	5,39	0,29
Запорізька	4,90	0,35
Ів.-Франківська	5,30	0,30
Київська	4,57	0,39
Кіровоградська	5,23	0,31
Луганська	5,12	0,32
Львівська	4,73	0,37
Миколаївська	5,15	0,32
Одеська	4,39	0,42
Полтавська	5,10	0,32
Рівненська	5,38	0,29
Сумська	5,35	0,29
Тернопільська	5,38	0,29
Харківська	4,39	0,42
Херсонська	5,23	0,31
Хмельницька	5,29	0,30
Черкаська	5,19	0,31
Чернівецька	5,44	0,28
Чернігівська	5,33	0,29
м. Київ	0,83	0,89
м. Севастополь	5,38	0,29

Примітка: розроблено автором.

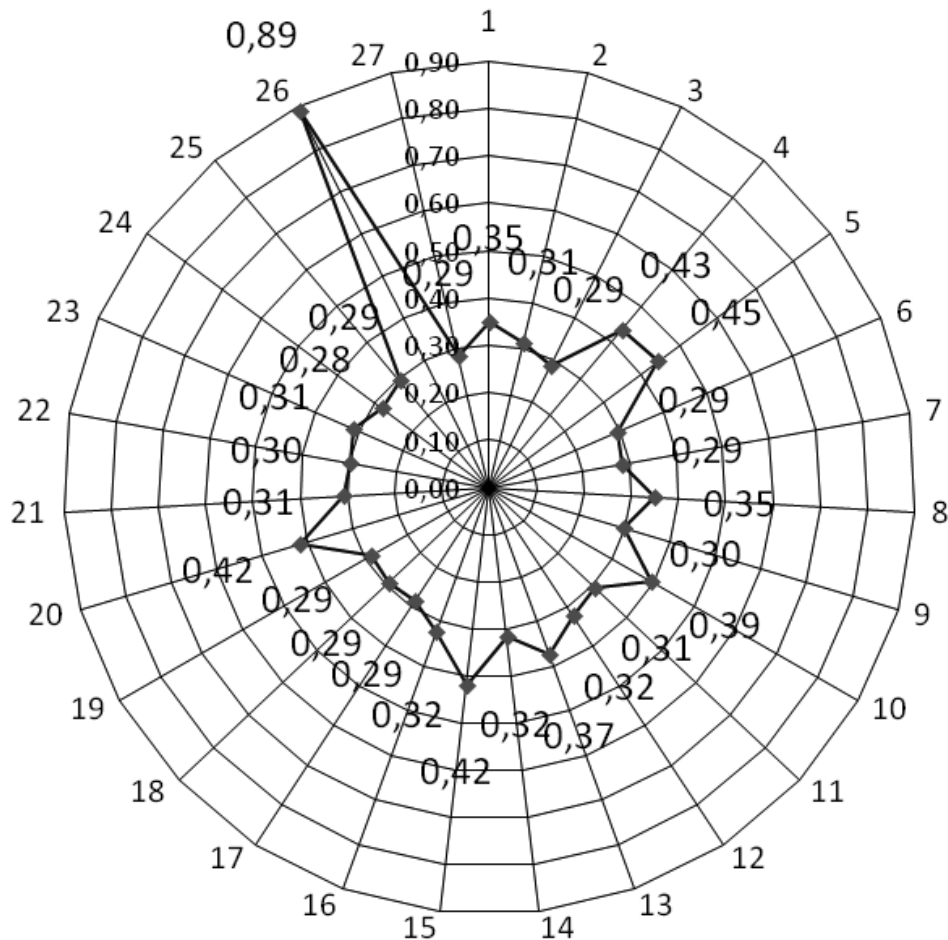

Рис. 1. Діаграма індексу розвитку малого підприємництва в Україні в розрізі регіонів

Примітка: побудовано на основі авторських досліджень.

ська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська області).

На нашу думку, основна причина такого нерівномірного розташування та розвитку малого підприємництва за територією України зумовлена специфікою географічного положення регіонів, значними відмінностями в рівнях їх соціально-економічного розвитку, наявності інфраструктури та платоспроможності населення, а також поглибленням міжрегіональних диспропорцій і зосередженням економічної активності та фінансових результатів діяльності в більш розвинутих регіонах. Варто звернути увагу й на те, що ціла низка регіонів та міст України мають моногалузеву орієнтацію, значно диференційовані за факторними умовами

та рівнем економічного розвитку. Спади виробництва, що спостерігаються у галузі, в якій спеціалізується область чи місто, мають надзвичайно важкі соціально-економічні наслідки. Тому з метою усунення негативної динаміки виникає необхідність у розробці та впровадженні дієвих соціально-економічних заходів стимулювання розвитку підприємницької діяльності.

Проблема створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва постійно вимагає зміни методів і форм управління цим процесом, удосконалення й узгодження функцій управління ним на всіх рівнях. Подальший розвиток малого підприємництва потребує формування і здійснення відповідної ефективної та гнучкої регіональної політики.

Висновки. Отже, закономірною основою пізнання сутності розвитку малого підприємництва в сучасних умовах є розроблення і удосконалення цілісного підходу до регіональної економічної політики. Регіональну політику сприяння розвитку малого підприємництва необхідно розглядати як один із найбільш пріоритетних напрямів діяльності місцевих органів влади щодо забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку територій. Важливість врахування регіональних особливостей при виробленні політики підтримки малого підприємництва пов'язана з тим, що воно переважно зорієнтоване на місцеві ринки, а також допомагає задіяти підприємницький потенціал як вагомий ресурс регіонального розвитку.

Існує необхідність продовження дослідження територіальних механізмів стимулювання розвитку малого підприємництва, виявлення чинників використання об'єктивно високого потенціалу цього сектору регіонального господарства у вирішенні нагальних соціально-економічних проблем трансформаційної економіки України. Потенціал позитивного впливу малого підприємництва на соціально-економічні процеси, не може використовуватися в повному обсязі до того часу, поки не будуть виявлені та ліквідовані негативні фактори, а також обґрунтовані шляхи та механізми поступального розвитку діяльності малих підприємницьких структур як важливого сектору національної економіки.

Подальші наукові дослідження у цій сфері мають стосуватися удосконалення інституціонально-правового забезпечення державної політики розвитку малого підприємництва на регіональному та місцевому рівнях.

Література

1. Варналій З. С. *Державна регуляторна політика в сфері малого підприємництва : моногр.* / З. С. Варналій, Й. С. Кузнєцова. – К. : НАН України. Ін-т екон. прогноз., 2002. – 104 с.
2. Варналій З. С. *Основи підприємництва : [навч. посіб.]* / З. С. Варналій. – К. : Знання-Прес, 2002. – 239 с.
3. Ворона П. В. *Державна підтримка малого і середнього бізнесу як стимулювання розвитку регіонів (зарубіжний досвід)* / П. В. Ворона // *Держава та економіка.* – 2010. – № 6. – С. 80–85.
4. Домбровський В. С. *Перспективи розвитку регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва на Україні* / В. С. Домбровський // *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка та менеджмент.* – 2005. – Вип. 6–7 (18–19). – С. 20–26.
5. *Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс].* – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Реверчук С. К. *Актуальні проблеми розвитку підприємництва в Україні : моногр.* / Я. О. Береський, М. І. Крупка, С. К. Реверчук. – Львів : Діалог, 1999. – 256 с.
7. Реверчук С. К. *Мале підприємництво в перехідній економіці України (макро- і мікро аспекти): дис. ... доктора екон. наук : 08.01.03* / Реверчук Сергій Корнійович. – Львів, 1996.
8. *Статистичний збірник "Діяльність суб'єктів малого підприємництва".* – К. : Держаналітінформ, 2012. – 202 с.
9. Стельмащук А. М. *Розвиток малих інноваційних підприємств – ефективна форма позитивних технологічних змін* / А. М. Стельмащук // *Інноваційна економіка.* – 2010. – № 3. – С. 11–15.
10. Стефанишин О. В. *Людський потенціал економіки України* / О. В. Стефанишин. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 315 с.

11. Україна в цифрах 2012 : статистичний збірник / за ред. О. Г. Осауленко. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 240 с.

12. Харів П. С. Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств регіону : моногр. / П. С. Харів, О. М. Собко. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – 184 с.

References

1. Varnalij, Z. S. & Kuznietsova, J. S. (2002). *Derzhavna rehuliatorna polityka v sferi maloho pidpriemnytstva* [State regulatory policy in the field of small business]. Kyiv: NAN Ukrainy. Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia [in Ukrainian].

2. Varnalij, Z. S. (2002). *Osnovy pidpriemnytstva*. Kyiv: Znannia-Pres [in Ukrainian].

3. Vorona, P. V. (2010). *Derzhavna pidtrymka maloho i seredn'oho biznesu iak stymulivannia rozvytku rehioniv (zarubizhnyj dosvid)* [State support of small and middle business as stimulation of development of regions (foreign experience)]. *Derzhava ta ekonomika – State and economy*, 6 [in Ukrainian].

4. Dombrov's'kyj, V. S. (2005). *Perspektyvy rozvytku rehional'nykh system finansovo-kredytnoi pidtrymky maloho pidpriemnytstva na Ukraini* [Prospects to development of the regional systems of financial and credit support of small enterprise on Ukraine]. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika ta menedzhment – Bulletin of Sumy national agrarian university*, 6–7 (18–19) [in Ukrainian].

5. Ofitsijnyj sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of Government service of statistics of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

6. Reverchuk, S. K., Beres'kyj, Ya. O. & Krupka, M. I. (1999). *Aktual'ni problemy rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini* [Actual problems of business in Ukraine]. L'viv: Dialoh [in Ukrainian].

7. Reverchuk, S. K. (1996). *Male pidpriemnytstvo v perekhidnij ekonomitsi Ukrainy (makro- i mikro aspekty)* [Small business in Ukraine transition economy (macro and micro aspects)]. Thesis. L'viv [in Ukrainian].

8. *Diial'nist' sub'iektiv maloho Statistical collection pidpriemnytstva (2012)* [Activity of small business entities]. *Statystychnyj zbirnyk*. Kyiv: Derzhavna analitychna informatsiia [in Ukrainian].

9. Stel'maschuk, A. M. (2010). *Rozvytok malykh innovatsijnykh pidpriemstv – efektyvna forma pozytyvnykh tekhnolohichnykh zmin* [Development of small innovative enterprises – effective form of positive technological change]. *Innovatsijna ekonomika – Innovative economy*, 3 [in Ukrainian].

10. Stefanyshyn, O. V. (2006). *Liuds'kyj potentsial ekonomiky Ukrainy* [Human potential economy of Ukraine]. L'viv: Vydavn. tsentr LNU im. Ivana Franka [in Ukrainian].

11. *Ukraina v tsyfrakh 2012 : statystychnyj zbirnyk* [Ukraine in numbers 2012: Statistical Collection] (2013). Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

12. Khariv, P. S. & Sobko, O. M. (2003). *Aktivizatsiia innovatsijnoi diial'nosti promyslovykh pidpriemstv rehionu* [Enhancing innovative activity of industrial enterprises of region]. Ternopil': *Ekonomichna dumka* [in Ukrainian].